

Arkæologisk udgravningspraksis i Danmark

– et professionelt fag eller en hobby der har taget overhånd?

Af Mads Leen Jensen, specialestuderende i Forhistorisk Arkæologi ved Københavns Universitet

Med den nuværende museumslov i hånden går vi ud til de private bygherrer eller kommuner og siger, at de skal finansiere de arkæologiske udgravninger, hvis der skal foretages anlægsarbejde på deres grunde. Det er derfor uhyre vigtigt, at vi fremstår som professionelle arkæologer og ikke giver indtryk af noget andet. Det er i den forbindelse meget problematisk, at nogle udgravninger syntes at være afhængige af frivillig arbejdskraft.

De fleste arkæologer vil nok kunne nikke genkende til situationer på arkæologiske udgravninger, hvor tilfældige besøgende er kommet med bemærkninger som "Får I løn for dette her?" eller "Jeg troede kun, I gravede i jeres frokostpause" (læs: "... at I havde et rigtigt job, og dette var en fritidsbeskæftigelse"). Til andre tider kan man få folk til at se meget uforstående ud, når man fortæller dem, at det taget 5-6 år at uddanne sig til arkæolog. Det er heldigvis ikke hver dag, man hører sådanne bemærkninger, og de fleste besøgende er udmærket godt klar over, hvad det vil sige at være arkæolog. At arkæologi opfattes som en form for hobby, mener jeg langt hen ad vejen er vores faggruppes egen skyld. Det er herom, dette debatindlæg vil dvæle.

Som faggruppe har vi ikke været særlig gode til at markere os og at stå fast på principielle krav om arbejdsforhold mm. ... Og ja, vi har levet under meget stramme budgetter, der måske lidt for ofte har sat den enkelte arkæolog i en situation, hvor der måtte gås på kompromis med de fagforeningsmæssige holdninger og arbejdes gratis, for at "redde" et forhistorisk kulturlevn eller en udgravning. Men det er netop her, kimen til problemet ligger. Der er ingen af os, der kan tåle at se, at et fortidsminde bliver destrueret, uden at der bliver foretaget en arkæologisk dokumentation. Vores arbejdssituation er ikke som tømrerens, der kan lade være med at bygge, hvis forholdene ikke er i orden. Hvis vi som arkæologer lader være med at arbejde, fordi der er urealistiske lave budgetter, ja så risikerer vi, at der går uerstattelige kulturlevn tabt.

Med den nuværende museumslov i hånden går vi ud til de private bygherrer eller kommuner og siger, at

de skal finansiere de arkæologiske udgravninger, hvis der skal foretages anlægsarbejde på deres grunde. Derfor er der meget fokus på, hvad en arkæologisk udgravning koster og hvor stor en procentdel af den samlede anlægssum, bygherren kan forvente at skulle betale. Som Lennart S. Madsen så rigtigt pointerede i sin artikel i 12. nummer af "Arkæologisk Forum", så er det sådan at: "*Kulturarvsstyrelsen vil - bevist eller ubevist - søge at sikre, at udgravningerne bliver så effektive (læs billige) som mulig*". Derfor vil bygherren naturligvis også holde øje med, at der bliver "bestilt noget" på udgravningen. Det er derfor uhyre vigtigt, at vi som arkæologer giver et korrekt billede af, hvad en arkæologisk udgravning indebærer og koster. Det irriterer mig derfor, når jeg støder på artikler eller holdninger, der tydeligvis ikke har forstået vigtigheden af dette forhold. Lad mig tage et nyligt eksempel: I det 6. nummer af tidsskriftet "Aktuel Arkæologi" 2004 beretter Anne Preisler om "Årtiers største maglemosefund" i den Nordvestsjællandske Åmose. Der er her tale om et kulturområde, der er uhyre vigtig både national og internationalt set, på grund af de gode bevaringsforhold. Da gravningen var forårsaget af etableringen af en kommunal spildevandsledning og blev foretaget efter indførelsen af den nuværende museumslov, må det formodes, at bygherren finansierede udgravningen. Det er mig derfor uforståeligt, at udgravningen "*blev til en 'red hvad redes kan' aktion og udgravningsmetoden i en standart, der sikkert har fået Troels-Smidt til at rotere i sin grav*", som det formuleres i artiklen. I artiklen skriver udgravningslederen endvidere: "*som ved mange af mine andre udgravninger har det været hjælp fra frivillige, amatørarkæologer, venner og ægtefæller, der*

"redder" undersøgelsen." (Preisler 2004:7). At disse gode folk har valgt, at bruge meget af deres ferie og fridage på at deltage i den arkæologiske udgravning, er prisværdigt. Men strengt taget set er de jo ikke faguddannede arkæologer, og deres deltagelse i udgravningen må derfor betragtes som en hobby for dem.

Jeg har ikke noget imod at amatørarkæologer deltager på arkæologiske udgravninger som et supplement til det arbejde, de ansatte arkæologer og arkæologistuderende udfører. Jeg har selv benyttet mig af denne mulighed på nogle af mine udgravninger. Men det er utrolig vigtigt, at vi som arkæologer fremstår som en professionel faggruppe, der er vores ansvar bevidst og ikke giver indtryk af, at arkæologi bare er en hobby, der har taget overhånd.

Når vi nu er ansat til at administrere museumsloven, om vi kan lide den eller ej, så er det af essentiel betydning for vores professionelle omdømme, at vi ikke giver et falsk billede af, hvad arkæologiske udgravninger reelt koster og ikke mindst indebærer. Dette kan vi ikke gøre ved at benytte ufaglærte og frivillige folk, for at holde budgettet nede. Vi må spørge os selv, om en arkæologisk udgravning kun er et spørgsmål om at bjærge genstande, eller om vi ønsker en videnskabelig funderet udgravning med overvejelser om metodevalg og udgravningsteknik, faglige diskussioner og refleksioner. Claus Kjeld Jensen formulerer det således i sin artikel i 12. nummer af "Arkæologisk Forum": "... at udgravningen ikke bare er en dogmatisk registrering af et stykke kildemateriale, der destrueres under undersøgelsen, men snarere konstruktion af viden". Arkæologi og arkæologiske udgravninger er forskning og skal derfor udføres af veluddannet og højt kvalificerede personer. Samfundet bruger mange penge på at uddanne nye arkæologer hvert år, og hvis vi foretager en arkæologisk udgravning med ikke faguddannet arbejdskraft, lader vi ikke bare potentiel viden gå tabt, vi underminerer også vores egen berettigelse som arkæologer. For at kunne foretage arkæologiske undersøgelser af en videnskabelig kvalitet kræves der ordentlige budgetter. Det nytter altså ikke noget at blive ved med at underbudgettere de arkæologiske udgravninger, for ikke at rage uens med bygherre eller kommune.

Som snarlig kandidat i forhistorisk arkæologi finder jeg dette forhold yderst problematisk, og kunne godt tænke mig at emnet blev taget op til debat. Der er ikke nogle andre faggrupper i det danske samfund, der ville finde sig i en sådan underminering og negligering af deres eget fag. Forklaringen på dette fænomen skal bl.a. findes i, at vi alle brænder så utrolig meget for vores fag, at vi finder os i hvad som helst, bare fortidsminderne bliver reddet. Det er bare ikke særlig langsigtet tænkt og det skader vores omdømme som professionelle arkæologer.

Hvis vi virkelig mener, at den nationale kulturarv er vigtig for vores samfund som helhed, må vi også udadtil give indtryk af, at vi som arkæologer har en rolle i at bevare den for eftertiden. Vi må ikke give indtryk af, at vi bare gør det, fordi vi selv synes fortiden er så fantastisk spændende. Det kan ikke nytte noget, at vi år 2006 finder os i, at måtte arbejde under forhold hvor der "reddes hvad reddes kan". Nu må vi se at træde i karakter og komme ud af den 70'ers rolle, hvor arkæologien var præget af nødudgravninger og mange måtte bruge deres fritid på at redde kulturarven.

I vores daglige arbejde omgiver vi os bl.a. af store professionelle entreprenørvirksomheder, der ifølge den nuværende museumslov skal bekoste vores arbejdsindsats. Vi har derfor en forpligtigelse overfor os selv og overfor bygherre til at fremstå som professionelle arkæologer. Det arbejde vi udfører, må ikke bære præg af at være en hobby, for så kunne vi lige så godt lade være. Arkæologi er en videnskab og arkæologiske udgravninger skal derfor foretages af faguddannede personer. Hvis dette ikke er tilfældet, tager vi ikke vores egen faglige kompetence alvorligt.

Litteratur

Jensen, C. K. 2005
Refleksiv feltarkæologi. Postprocessuel arkæologi i praksis. *Arkæologisk Forum* nr. 12 2005, s. 21-24.

Madsen, L. S. 2005
Tvivlen og det målbare – må arkæologen tænke sig om under en bygherrebetalt udgravning.
Arkæologisk Forum nr. 12 2005, s. 13-16.

Preisler, A., 2004
Årtiers største maglemosefund.
Aktuel Arkæologi nr. 6, december 2004, s. 6-7.